

Kirkeskibe i Ribe amt

*Af museumsinspektør, cand. mag.
Henning Henningsen,
Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg.*

Det er morsomt at se, at Danmark hvad kirkeskibsmodeller angår indtager en ganske fremstående stilling inden for den protestantiske verden. Hvert år hænges gennemsnitlig 10—15 nye skibsmodeller op i vore kirker, — der er vist endda ikke noget katolsk land, hvor skikken er så fremtrædende som her, skønt man i kystkirkerne ofte ser »votivskibe« ophængt som gaver fra søfolk, der har været i havsnød og lovet at ville give Vorherre en model af deres skib, om de blev reddede.

Inden for Danmark indtager Svendborg amt den centrale position med næsten 100 kirkeskibe af landets omkring 900 bevarede modeller (desuden haves kendskab til ca. 100 forsvundne), men Ribe amt med ca. 80 skibe — hvoraf dog omkring 14 er gået tabt i tidens løb — kommer tæt op derimod som det amt i landet, der har det næsthøjeste antal kirkeskibe. Deraf tegner Sønderho kirke sig for 20, Nordby kirke for 10 og Manø for 5, dvs. de 2 skipperøer Fanø og Manø opviser ialt 35 modeller, fordelt på 3 kirker. Sønderho med sine 12 bevarede og ophængte skibe fører som et fint nr. 1

blandt de danske kirker, hvad antallet af modeller angår, og Nordby er nr. 2 med 7 ophængte skibe; Marstal kommer som nr. 3 i landet med 6 kirkeskibe.

Også hvad alderen af kirkeskibe angår står Ribe amt forrest i Danmark; det ældste *daterede* danske kirkeskib er orlogsskibet »Randers« fra 1632 i St. Mortens kirke i Randers, men nyere undersøgelser har gjort det sandsynligt, at det såre interessante kirkeskib i Ho kirke, den navnløse galleon, er endnu ældre, måske fra omkr. 1600.

Af ældre kirkeskibe før 1800 er der en del i amtet, selv om det ikke nøjagtigt kan siges hvor mange, da der om en temmelig stor del af kirkeskibsmodellerne savnes konkrete oplysninger, ikke mindst om de nu tabte. Fra 1800'ernes første del er der omkr. 5, men fra tiden 1850—99 ca. 16; stigningen skyldes, at tanken om at ophænge kirkeskibe begynder at blive ganske levende i slutningen af forrige århundrede. Fra moderne tid er der 31 skibe, og der kommer stadig nye til. Samme udvikling kendes, måske endda i kraftigere form, fra alle landets øvrige amter, hvor ikke blot kystkirkerne, men også indlandskirkerne raskvæk får skibe.

At have fartøjer sejlede i kirkerummet kan ved nærmere eftertanke synes besynderligt, og det vil derfor være af interesse at se, hvorfor de er hængt op, — hvor det da kan fastslås, hvad der selvfølgelig ikke altid er tilfældet. Vi kan opstille følgende grupper:

1. *votivgaver*: oprindeligt har skibsmodellerne formentlig været votivgaver, givet af reddede søfolk. Vi har imidlertid kun få oplysninger om virkelige votivskibe i danske kirker. Det eneste skib i Ribe amt, der kunne være en sådan »løftegave«,

er frugtfareren i Oksby kirke, — men man kan måske med større ret kalde det en takkegave.

2. *standsgaver*, givet af søens folk for at markere deres tilhørsforhold til kirken og samtidig fremhæve sig selv som stand: af sådanne er der mange i amtets kirker, specielt på øerne og i sogne ud til kysten. Søfolk, fiskere, skibsbyggere har kappedes om at udsmykke deres kirker på den måde.

3. *mindegaver*, givet til erindring om kære afdøde slægtninge, spec. dem, der døde på havet: disse er ikke sjældne i danske kirker; fra amtet kan nævnes Brøndum, Manø (2), Ribe domkirke og Vorbasse.

4. *taknemlighedsgaver*, givet til tak for lykkelige begivenheder: her kan nævnes Ho (2).

5. gaver i anledning af særlige *begivenheder og mindedage*: her i amtet er disse især givet ved kirkelige mærkedage, se f. eks. Grindsted, Jerne, Læborg, V. Vedsted.

6. *prydgaver*: vi har i amtet ingen kirkeskibe, der specielt siges at være givet til pryde for kirken, men denne tanke har sikkert ligget bag mange af den slags gaver, her som andre steder.

7. grunden til at der i vore dage ophænges så mange skibe er den simple, at de må regnes for *symbolske gaver*; skibet opfattes (forøvrigt i lighed med oldkristelig tankegang) som et symbol på kirken, men også på menigheden, menneskelivet, troen osv. Derved løsnes det fra sin mere konkrete betydning og bliver et stykke kirkeinventar med et bestemt formål, nemlig at henlede menighedens tanke på det, der kan føre mennesket sikkert over livets stormfulde hav, eller lignende.

I ældre tider var det mest orlogsskibe, der blev ophængt i kirkerne, og det sker stadig (bl. a. er

der i danske kirker ikke så få efterligninger af fre-gatten »Jylland« — også her i amtet). Tanken har vist mindre været rettet på det krigerske heri (f. eks. den »kæmpende« kirke), end på det, at handelskibe kunne være for verdslige, for meget forbundet med tanken om profitbegær, — og så var en orlogsmand gerne flot og statelig at se på, med sejl, flag, kanonporte og kanoner. Men der findes dog også en mængde koffardiskibe, især stolte fuldskibe og barker. Mærkeligt nok synes der i Ribe amt ikke som i de andre danske amter at være en overflod af modeller af skoleskibene »København« og »Danmark«. Mange af koffardiskibene er modeller af virkelige skibe, som bygmesteren selv har sejlet med eller haft tilknytning til. Ligeså interessante, om end mere beskedne i udseendet, er mindre fartøjer som barkentiner, brigger, skonnerter, skonnertbrigger, slupper; sådanne er også repræsenterede. Sjældne kirkeskibstyper i amtet er fiskerbåden i Nordby (7) og den moderne motorredningsbåd i Sønderho (19). Helt moderne damp- og motorskibe findes mærkeligt nok ikke ophængt i danske kirker. Hvorfor egentlig ikke?

Ganske naturligt for en søfarende landsdel som Ribe amt er det, at talrige skibe er bygget af søens folk, men i moderne tid træffer man også modelbyggere, der ellers ikke har noget med søen at gøre, men som er mer eller mindre fingernemme. Ja, allerede den Janderup-præst, som 1776 gav et af ham selv bygget skib til sin kirke, kan regnes for et tidligt eksempel på dette. Kvaliteten af skibsmodeller er som overalt i landet højst forskellig; snart er det jævnt husflidsarbejde, snart er det

fagmæssigt udførte fine modeller, korrekte i alle detaljer. Hvad dette angår står amtet ret højt.

Giverne er i ældre tid som naturligt er først og fremmest om ikke altid, søens folk, ofte dem, der selv har bygget skibene; undertiden har flere sluttet sig sammen. I nyere tid repræsenterer giverne et bredt udsnit af den danske befolkning, som det fremgår ved et studium af listen, både privatfolk og organisationer, undertiden menigheden i flok.

Til enkelte af skibene knytter sig sagnagtige overleveringer, f. eks. til Henne og Sønderho (1), der som det fortælles om flere danske kirkeskibe skal være drevet i land, og til Nordby (5), der skal have været slaveskib.

Der er ligeledes grund til at nævne Sønderho (10), som siges at hænge over bygmesterens frues plads, og motorredningsbåden (Sønderho 19), som har en ikke uinteressant historie. Interessant er det fremdeles at erfare, at der til skibene i Oksby og Ål meldes hensat penge til vedligeholdelsen.

I den følgende liste opregnes de kirkeskibe, der haves kendskab til. Materialet er indsamlet efter 1945, især gennem den på Handels- og Søfartsmuseets initiativ nedsatte kirkeskibskomité. De mange meddelere, som har hjulpet med at indsamle og indsende stoffet, takkes på det hjerteligste. Deres navne er anført i henvisningerne. Enhver rettelse og tilføjelse til listen modtages med tak af Handels- og Søfartsmuseet.

For den, der gerne vil vide lidt mere om kirkeskibe i ind- og udland og mange andre problemer i tilknytning hertil, må det være tilladt at henvise til min bog »Kirkeskibe og kirkeskibsfester«, udgivet af Handels- og Søfartsmuseet 1950. Specielt om votivgaver kan man læse i min oversigt over

»Søfarendes votivgaver til danske kirker« i samme museums årbog 1950, side 45-70.

LISTE OVER KIRKESKIBE I RIBE AMT.

(Forkortelser: † = forsvundet; oph. = ophængt; rep. = repareret; »skibspapirer« angiver at sådanne findes nedlagt i skroget; længden er angivet fra stævn til stævn).

Bramminge, Gørding hrd. Navnløs skonnertbrig. - Bygget ca. 1936 af overportør N. C. Poulsen, Bramminge, og bortloddet til fordel for juleindsamling; givet af gdr. Hans P. Jensen, Høe, der købte modellen af vinderen. - Oph. 29/8 1948 ved høstgudstjeneste¹⁾.

Brøndum, Skads hrd. Orlogsskib. - Givet af Ditlev Møller til minde om pastor C. C. Møller, stedets præst 1854-74, og hustru. - Øvrige oplysninger mangler²⁾.

Esbjerg. Vor Frelses kirke. Bark »Ansgar«, 100 cm; bygget og givet af skibsbygger Jørgen Borregaard Christensen, Esbjerg. - Oph. 2/12 1956.

Zions kirke. 1. navnløs fregat, 43 cm. - Givet af provst Biering. - Opstillet 1914-18; står i glasmontre.

2. fregat »Zion«, 148 cm. - Bygget af kaptajn i vandbygningsvæsenet N. Kiil, Esbjerg; givet af Broderkredsen på havet. - Oph. 1920³⁾.

Farup, Ribe hrd. Fregat »Tordenskjold«, 130 cm; portmalet; gallionsfigur: Tordenskjold; ornamenteret agterspejl; dobbelte merseræer, røjl på alle toppe; flag, navnevimpel, »dueflag«; model af orlogsfregatten (senere koffardifregat) »Tordenskjold«, 44 kanoner, bygget 1852; udlagde 1870-72 telegrafkabler i østasiatiske farvande for Store Nordiske; 1873 solgt til rederiet H. Puggaard & Co. og ombygget til koffardiskib; ca. 1200 RT. - Modellen bygget 1937 af kapt. B. Cl. Jensen, Ribe; givet af menigheden (indsamling). - Oph. 14/8 1945. - Skibspapirer⁴⁾.

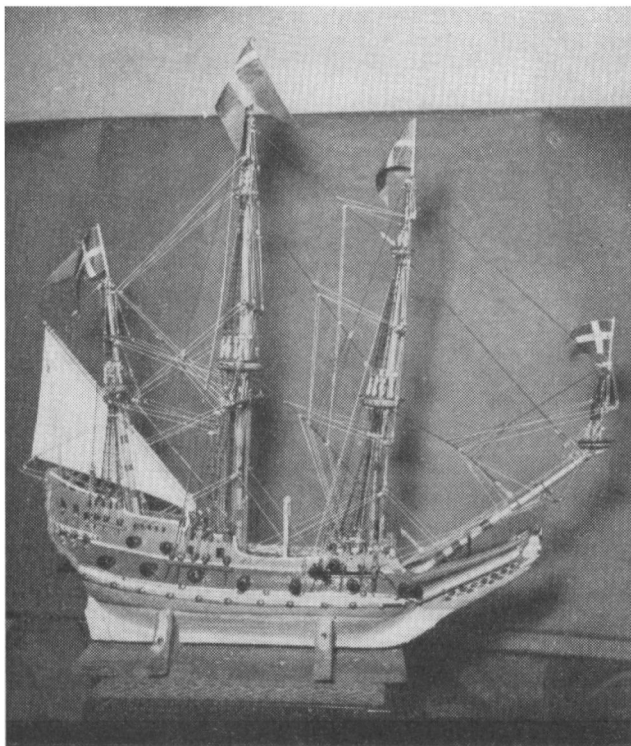
Gredstedbro, Jernved s., Gørding hrd. Orlogsfregat »1928«, 75 cm; model af fregat »Jylland«. - Bygget af skibstømrer Thiesen, København; givet af stationsforstander Thiesen, Gredstedbro. - Oph. 1928⁵⁾.

Grene, Slavs hrd. 3-mastet skonnert »Saga«, ca. 100 cm; model af 3-mastet skonnert »Saga« af Marstal, bygget 1893 i Marstal af skibsbygmester Gorm Clausen, 285 BRT., reder: F. H. Jørgensen. - Modellen bygget af ovennævnte Gorm Clausen; givet af gdr. Jens Pedersen, Plovslund, og hustru. - Oph. 6/7 1939⁶⁾.

Grindsted, Slavs hrd. Orlogsfregat »Enigheden«, ca. 150 cm, højde ca. 166 cm; 24 kanoner; på agterstævnen det danske rigsvåben, fundet på strandingsgods ved Vesterhavet; bygget efter tegninger til et gammelt orlogsskib. -

Bygget af unge mænd fra realskolen og ungdomsforeningen; givet af ungdomsforeningen. - Oph. 6/5 1923 ved indvielsen af den udvidede kirke (»Hedens domkirke«)⁷⁾.

Guldager, Skads hrd. 1. navnløst skib, 49 cm (kaldes »engelsk koffardiskib«). - Oph. ca. 1780. - Rep. 1907, 1928.

Galleon fra 1600'ernes begyndelse i Ho kirke, — sandsynligvis Danmarks ældste bevarede kirkeskib. Efter restaurering 1952, da modellen så vidt muligt førtes tilbage til sin oprindelige tilstand.

2. navnløst orlogsskib, 88 cm. - Bygget (?) og givet af kaptajn Jens Hansen, Hjerting. - Oph. 1831. - Rep. 1928.

3. fuldskib »1865«, 56 cm. - Bygget af Mathias Christian Hansen, Hjerting, på rejse fra Ostindien til England. - Oph. 1911. - Rep. 1928⁸⁾.

Henne, V. Horne hrd. Fuldskib »Haab og Fred«, 100 cm. - Efter traditionen fundet ilanddrevet ved havet; tilrigget

af skipper Mads Jensen, Houstrup; givet af aftægtsmand Niels Gundersen, Houstrup. - Oph. 17/3 1887⁹).

Ho, V. Horne hrd. 1. navnløst orlogsskib (galleon), 78 cm; 24 kanoner; skroget sammensurret uden anvendelse af nagler; gallion med figur (skægget, nøgen, turbanklædt mand, med foldede hænder, hvori han holder en fisk); højt agterkastel; udskåret og ornamenteret agterspejl med to mandsfigurer (med skæg, rundpullede hatte, trøjer, knæbukser, strømper), begge malede i forskellige farver; på skibssiden udskårne menneskefigurer; runde mers; riggen yngre; de originale farver bevarede; jomfruerne (lavet af hvalbarde) originale. - Bygmester og giver ukendte. - Formentlig oph. i 1600'ernes begyndelse (muligvis det ældste danske kirkeskib). - Rep. og omrigget flere gange, således 1843, sidst i 1880'erne, samt 1952 (rigningen ført tilbage til ældre tilstand). - Skibspapirer.

2. bark »Valparaiso«, 90 cm; model af barken »Valparaiso« (bygget 1866, en tid lang hjemmehørende i Ribe). - Bygget (1904) og givet af kapt. P. Lorentzen, Ribe (født i sognet 1856, viet i Ho kirke 1886, død i Esbjerg 1943) og hustru Ane Kirstine; Lorentzen førte skibet, da det var i dansk eje. - Oph. 1930. - Rep. 1954¹⁰).

Holsted, Malt hrd. Fuldskib »Thermopylæ«, ca. 200 cm; model af klipperen »Thermopylæ« af Aberdeen, bygget 1868. - Modellen bygget af skibsbygmester Gorm Clausen, Marstal; anonym giver. - Oph. 1938¹¹).

Hostrup, Skads hrd. 1. omkring 1918 nævnes rester af et gammelt † orlogsskib, hensat over tårnhvælvingen, vist nedtaget 1910; 1944 var skibet forsvundet.

2. orlogsbrig »Håbet«, 70 cm, højde 62 cm; 28 kanoner; røjel på begge toppe. - Bygget (?) og givet af sømand Søren Chr. Thuesen, Sjælborg (navneplade på låringen). - Oph. 1858¹²).

Hunderup, Gørding hrd. Skonnertbark »Maria«, 55 cm. - Bygget og givet af kapt. Hans Chr. Nielsen, Manø. - Oph. 1925. - Rep. 1952¹³).

Janderup, V. Horne hrd. Orlogsskib »De Ammeral«, 135 cm; gallion, agterkastel. - Bygget og givet af sognepræsten i Janderup, Niels Seested (død 1807). - Oph. 1776. - Rep. 1936¹⁴).

Jerne, Skads hrd. Fuldskib (bark?) »Danmark«, 70 cm. - Bygget af kapt. P. A. Pedersen, Nordby; givet af kirke-tiendejerne ved kirkens overgang til selveje. - Oph. 10/5 1940¹⁵).

Jernved, Gørding hrd. 3-mastet skib »St. Nikolaj« (efter kirkens værnehelgen), 100 cm. - Bygget og givet af jernbaneassistent Jens Møller, Brabrand. - Oph. 1922¹⁶).

Læborg, Malt hrd. Navnløst orlogsskib, 145 cm; 87 cm højt; model af fregatten »Jylland«. - Bygget af modelbygger P. Christensen, Kastrup; givet af Anders Poder, Skovkrog. - Oph. efter kirkens restaurering 7/12 1952. - Skibspapirer¹⁷).

Lønne, V. Horne hrd. Fuldskib »T. H. K.«, 85 cm. - Bygget af fremmed kaptajn, hvis skib (som modellen forestiller) strandede ved Nymindegab; modellen gav han til Hans Chr. Christensen, søn af kromand Jes Christensen, Nymindegab kro; da sønnen, der som voksen blev skomager, udvandrede til Amerika, gav han den til kirken. - Oph. ca. 1880. - Rep. 1904 (omrigget) ved den nye kirkes opførelse¹⁸).

Malt, Malt hrd. Navnløst koffardiskib. - Muligvis bygget ca. 1879 af skibsinspektør, kapt. Hagedorn; givet af Askov højskole. - Oph. 3/2 1889. - Rep. 1918¹⁹).

Manø, Ribe hrd. 1. navnløs † bark; hvidt skrog med sort stribe; plåt hæk; læringsfartøjer; forsvundet i 1920'erne.

2. brig »Broders Minde«, ca. 50 cm; røjl på begge toppe. - Rep. 1947. - Øvrige oplysninger mangler.

3. brig »Dorthea«, ca. 50 cm; gallion; røjl på begge toppe; gøs og flag. - Bygget og givet af A. M. Jørgensen (død 1873 i Pernambuco af gul feber). - Oph. ca. 1870. - Rep. ca. 1900-04, 1947.

4. navnløs orlogsskorvet, ca. 40 cm; portmalet, 14 kanoner; spejl; gøs, flag og vimpler. - Rep. 1947. - Øvrige oplysninger mangler.

5. navnløst 4-mastet fuldskib, ca. 84 cm; klipperstævn. - Bygget og givet af opsynsmand, fiskeskipper Niels Lindberg, der har restaureret skibene 2-4. - Oph. 16/2 1947²⁰).

Mosevrå, Oksby s., V. Horne hrd. Brig »Troen«, 79 cm. - Bygget af sømand og gdr. Gunde Petersen, Grærup; givet af fhv. gdr. Villads Villadsen og hustru, Vejers. - Oph. ca. 1905²¹).

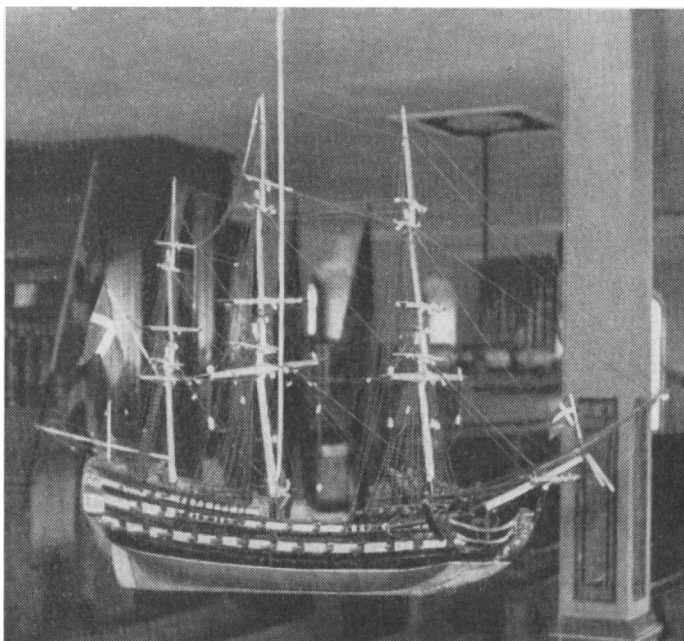
Nordby, Fanø. 1. orlogsskib »Norske Løve« (?), 69 cm; portmalet, 56 kanoner, 2 batterier; gallionsfigur: løve; spejl; to gallerier; model af »Norske Løve« (?); type før eller ca. 1700; riggen fornyet; smuk model. - Bygmester, giver og årstal ukendt.

2. navnløst orlogsskib, 85 cm; portmalet, 62 kanoner, 2 batterier; gallionsfigur: brynjeklædt mand med fisk (?); agterspejl med 2 gallerier; røjlsaling; riggen fornyet; bygget på spant; type ca. 1750. - Ukendt bygmester, giver og årstal.

3. navnløst orlogsskib, 95 cm; portmalet, 50 kanoner, 2 batterier; gallionsfigur: løve; røjlsaling; gaffel på alle tre master; riggen fornyet; type ca. 1750; bygget på spant med kobbernagler; materiale mahogni; ingen dæk og inventar. - Skal efter traditionen være bygget af en skibsbyg-

mester Schrøder; har været nedfaldet og stærkt havareret, men blev rep. 1895 af P. C. Olsen.

4. † skib, bygget og givet af matros Jens Hansen Sørensen, der i mange år sejlede med hollandske skibe; stander med forbogstaver J. H. S.; ophængt 1787; forsvundet før 1934.

Orlogsskib »Norske Løve« fra omkr. 1700 i Nordby kirke. Riggen yngre. (Fot. Kromann, Nordby).

5. Navnløs orlogsbrig, 43 cm; 22 kanoner; gallionsfigur: løve; røjl på begge toppe; riggen fornyet; type fra ca. 1800. - Skal være model af et slaveskib; dækket opskåret, så man ser apteringen for slaverne (kan ses fra orgeltribunen). - Ukendt bygmester, giver og årstal.

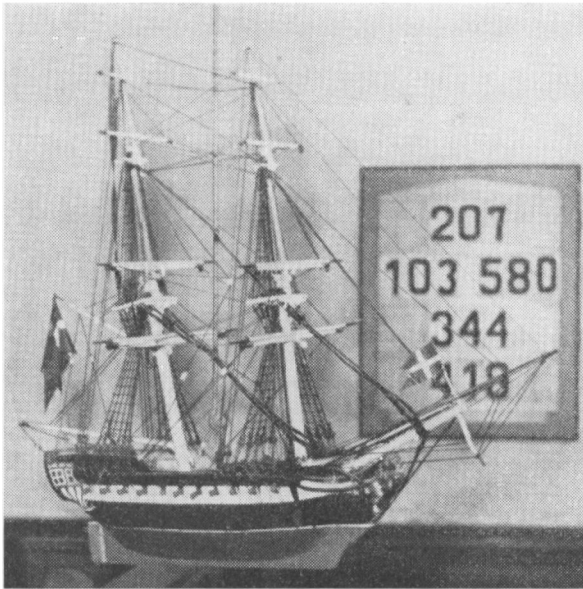
6. navnløs orlogsbrig, 59 cm; portmalet, 16 kanoner; gallionsfigur: løve; spejl med sidegallerier; røjl på toppe, læsejlsspir; type ca. 1800. - Bygmester, giver og årstal ukendt.

7. fiskerbåd, model af en af de åbne både, hvormed fiskerne og bønderne på Fanø fiskede fra åben strand i ældre tid. - Bygget og givet af Andreas Olsens bedstefar (ca. 1850?). - Har tidligere hængt i kirken; rep., uvist hvor-

når (før 1897); nu skænket af menighedsrådet til Fanø museum.

8. † slup, bygget og givet af Peter Holm; nævnes 1897.

9. navnløs orlogsskruefregat, 67 cm; portmalet, 24 kanoner; skorsten og skrue; gallionsfigur: kvinde med fakkel; på spejlet to løver med skjold, hvori dannebrog; røjl

Orlogsbrig fra omkr. 1800 i Nordby kirke.
(Fot. Kromann, Nordby).

på alle toppe; gøs, flag, vimpel. - Bygget og givet af kapt. P. A. Pedersen, Nordby. - Oph. ca. 1920.

10. navnløst orlogsskib, 125 cm; 76 kanoner, 3 batterier; gallionsfigur: kvinde og drage; spejl med vinduer og det danske våben, omgivet af ornamenten og egeløv; alt inventaret fuldstændigt, med krudttønder, kuglepyramider, håndpumper, gangspil; indlagt elektrisk lys i batterierne; røjl på alle toppe, læsejlspejl; model af admiral Nelsons flagskib »Victory«. - Bygget og givet af kapt. P. A. Pedersen, Nordby. - Oph. 1934.

Oplysningerne om de fleste gamle skibe i kirken er gået tabt. En del af dem er blevet repareret omkr. 1894 efter at have ligget på loftet; senere vist også omkr. 1928. Efter sigende har man opfattet de mange modeller som lyd-dæmpere, idet de forhindrer ekko i kirken²²).

Næsbjerg, Skads hrd. Orlogsfregat »Ansgar«, ca. 75 cm; 38 kanoner i to batterier; spejl; nøjagtig kopi af skibet i Øse kirke, bygget af samme bygmester; givet af menigheden (frivillige bidrag). - Oph. 1926 ell. 27²³).

Nørre Nebel, V. Horne hrd. Fregat »Argo«, ca. 100 cm. - Bygget af fhv. sømand gdr. Peder Christensen, Bækhus; givet af apoteker Edv. Bjørn, Odense. - Oph. 1934²⁴).

Oksby, V. Horne hrd. Brig »Marie - Daniel - Emilie«, 90 cm; model af giverens skib, en frugtfarer, som senere blev sejlet ned under en storm i den biskayiske bugt. - Givet af kapt. Clemen Nielsen, Oksby, »til Mindelse om sin lykkelige Fart« (votivgave); til skibets vedligeholdelse hensatte han 40 rdl. (nu 80 kr.). - Oph. 1. søndag i advent 1829 i den gamle stråtekte kirke; 1891 overflyttet til den nye kirke. - Rep. ca. 1937 (omrigget)²⁵).

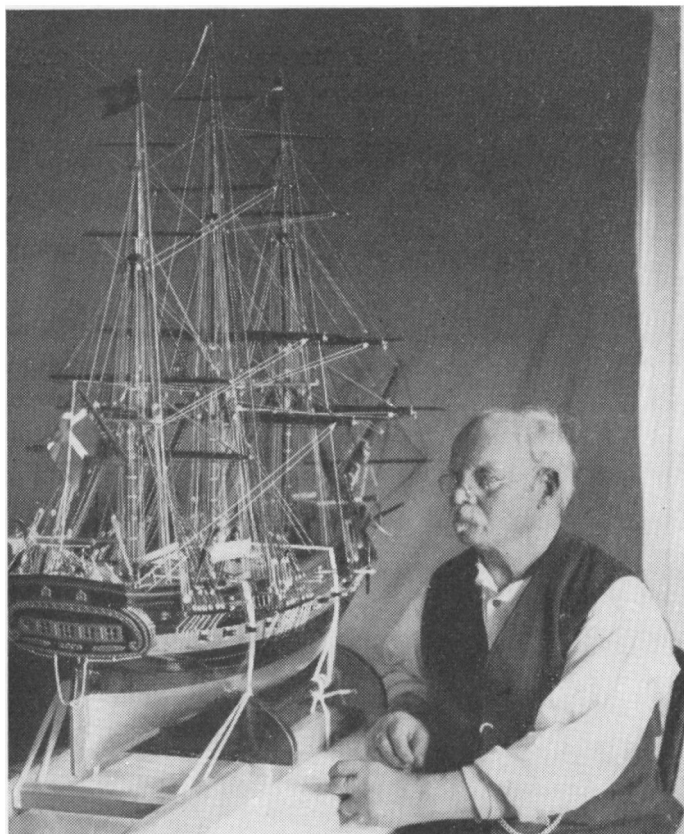
Outrup, V. Horne hrd. Fuldslib »Haabet«, 108 cm. - Bygget og givet af fhv. sømand gdr. Peder Vilh. Christensen, Bækhus (»Peder sømand«). - Oph. 1934²⁶).

Ribe. Domkirken. Orlogsfregat »Marie«, ca. 150 cm; portmalet; ornamenteret agterspejl; dobbelte merseræer; læsejsspir; røjle på alle toppe; flag, navnevimpel, dueflag; model af fregatten »Rota«, bygget i København 1822, ombygget 1864 til koffardiskib, købt af H. Puggaard & Co. - Modellen bygget af kapt. B. Cl. Jensen, Ribe; givet af rentier P. Dueholm, Ribe, til minde om sin afdøde hustru Marie. - Opstillet 1936 (procession); står i en glasmontre i nordre sideskib. - Skibspapirer²⁷).

St. Catharinæ kirke. 1. skonnertbrig »Maria« (?), bygget af skibsbygmester Peder Sonnichsen (1840-1925); vist forsvundet (under restaureringen af kirken?). Se Sønderho 14.

2. orlogsfregat »Rota«; portmalet, 2 batterier; gallion med figur; ornamenteret spejl, sidegallerier; røjle på alle toppe; model af fregatten »Rota« (se under domkirken). - Bygget af kapt. B. Cl. Jensen, Ribe; gave fra menigheden. - Givet 1930; stod et par år på museet i Ribe, indtil kirken var færdigrestaureret²⁸).

Sønderho, Fanø. 1. orlogsfregat »Anna Catharina Galej«, 112 cm; portmalet, 28 kanoner; gallionsfigur: løve; på det rigt ornament. agterspejl en udskåren tyrk m. krumsabel og en brynjeklædt mand med stav; imellem dem en galej. - Årstal: 1747. - Skal efter ubekræftet tradition være drevet i land omkr. 1800 på Sønderho strand, fyldt med en ladning té, efter sigende sat ud fra en hollandsk ostindiefarer; der skal ovenikøbet have ligget en seddel i den med anmodning om at den måtte blive ophængt i en kirke i nærheden af hvor den drev ind. - Skibspapirer fjernet 1896. - Rep. før 1800, 1861 (ny rigning), 1896.

Den gamle kirkeskibsbygger, kapt. Bertel Cl. Jensen, Ribe, med sin model af orlogsfregatten »Rota«, givet 1930 til St. Catharinæ kirke i Ribe. (Fot. A. Lauridsen, Ribe).

2-6. 1791 nævnes fem † skibe, som de unge sømænd om vinteren udtakler og pryder.

7. † skonnert, bygget og givet af skibsbygmester Chr. Jensen (død 1875); nævnes 1934.

8. † skonnertbrig »Mathilde«, bygget og givet af skibsbygmester Chr. Jensen (død 1875); nævnes 1934.

9. navnløs brig, 55 cm; 4 kanoner; masterne meget agterlig; ejendommelig rig; på messanmasten én stang og 2 ræer; ingen skanseklædning. - Bygget (?) og givet af skibsfører Jens N. Fischer (1803-87).

10. brig »Anna Cathrine«, 52 cm; meget hældende master. - Bygget (?) og givet af skibsfører S. N. Thøgersen (1817-78).

11. navnløs brig, 63 cm; på spejlet to flag. - Bygget og givet af skibsførerne Peder N. Jensen, Anthonis Mikkelsen, Søren Anth. Sørensen, Jens Mortensen, styrmændene Laurids Schmidt og A. J. Andersen, maler Wüstenberg og skibsbygmester P. Sonnichsen. - Oph. 1861.

12. navnløs brig, 20 cm.

13. navnløs brig, 52 cm; grønmalet skrog, rød bund; bygmesterens og giverens navn har været malet langs kølen.

14. skonnertribrig »Maria«, 65 cm; model af skonnertribrig »Maren«, bygget i Sønderho 1870 af skibsbygmester P. Sonnichsen til skibsfører Søren Anthonis Sørensen; modellen er søsterskib til skonnertribriggen i St. Catharinæ kirke, Ribe (se denne), men mindre. - Bygget og givet af skibsbygmester P. Sonnichsen. - Oph. 24/12 1911.

15. navnløs † bark. - Givet af styrmand, senere købmand S. Thomsen (1858-1933); nævnes 1934.

16. bark »Mette«, 37 cm; klippertype. - Bygget (?) og givet af styrmand Niels Hansen (1860-97); hænger over fruens plads i kirken. - Rep. 1912-13 og mellem 1920-30.

17. navnløst fuldskib. - Bygget (?) og givet af styrmand Chr. Jensen (1856-1906).

18. navnløst fuldskib. - Bygget og givet af styrmand Anthonis Madsen (1862-1927). - Oph. påskelørdag 1905.

De to sidstnævnte er begge af klippertypen; det ene har sejlføring; målene er 48 cm og 60 cm (de to kan ikke identificeres med sikkerhed).

19. model af motorredningsbåd, 74 cm. Modellen er bygget omkr. 1920 af styrmand Anthonis Madsen som mønster for en af ham opfundet konstruktion (skruen anbragt i en tunnel agter); da Orlogsværftet ikke kunne bruge modellen, blev den givet til Sønderho afholdsforening og hang i afholdshuset indtil tyskerne besatte dette 1944. Efter en reparation ved kapt. Jes Peter Sonnichsen blev modellen ophængt i kirken 19/10 1952 som gave fra afholdsforeningens tilbageværende 3 medlemmer. - Iflg. oplysning fra Redningsvæsnet skal modellen være af typisk engelsk konstruktion.

20. navnløs bark, 42 cm; model af skib, tilhørende skipper Niels Nielsen, forlist totalt i Nordsøen omkr. 1880. - Ukendt bygmester og byggeår; givet anonymt efter reparation 1955. - Ophængt 3/7 1955.

Sønderho kirke, der allerede 1791 havde 5 skibsmodeller, er den kirke i Danmark, hvor der er flest kirkeskibe ophængt (1956 således ialt 12 skibe)²⁹).

Tjæreborg, Skads hrd. Fuldskib »Arik« (=Erik?), 115 cm; Stormastens højde 100 cm; 2 kanoner; gallionsfigur: skællet fisk; rund hæk; læsejlsspir dobbelte merseræer,

røjl på alle toppe. - Bygget og givet af styrmand Christen Nielsen, Tjæreborg. - Oph. ca. 1850. - Rep. 1896 og ca. 1918³⁰).

Vester Vedsted, Ribe hrd. Fregat »Havfruen«, ca. 135 cm; portmalet; ornament. spejl; dobb. merseræer, røjl på alle toppe; model af orlogsskib »Havfruen«, bygg. 1825; 1865 købt af Puggaard & Co. og ombygget til koffardiskib; 901 RT. - Modellen bygget af kapt. B. Cl. Jensen, Ribe (f. i V. Vedsted sogn); givet af bygmestren og menigheden (basar i anledning af præstegårdens 200 års jubilæum). - Oph. 4/6 1939. - Skibspapirer³¹).

Vorbasse, Slavs hrd. Bark »Mette Marie«, 90 cm. - Bygget af styrmand Aage Just, Esbjerg; givet af snedkerm. N. M. Nielsen, Esbjerg (mindegave). - Oph. aug. 1932³²).

Øse, Skads hrd. Orlogsfregat »Haabet«, ca. 75 cm; 38 kanoner, 2 batterier; gallion, ornamenteret spejl. - Bygget af en gammel lods på Samsø (se Næsbyrg kirke); givet af fire mænd i sognet. — Oph. julen 1925³³).

Al, V. Horne hrd. Navnløs orlogsfregat, 100 cm; sort skrog med hvidmalede kanonporte; gallion med figur; låringsfartøjer; ét dæksbatteri; røjl på alle toppe. - Bygget og givet af lærer og redaktør N. P. Kjelst, Varde. - Oph. i beg. af 1890'erne. - Rep. før 1925 (af giverens bror, styrmand Gunde Pedersen) og 1950. Giveren hensatte 1925 100 kr. på en bankbog i Varde bank til vedligeholdelsen³⁴).

Åstrup, Gørding hrd. 1. Iflg. traditionen skal der engang have været et † skib i kirken, forsvundet omkr. 1900; kirkens arkiv giver ingen oplysninger herom.

2. Orlogsskibet »Fredericus Quartus«, ca. 80 cm; tre batterier, 110 kanoner; bovspryd med blinderå og bovenblindemast; udskåret spejl; gallionsfigur af keramik; bygget i skala efter originaltegningerne (på Rigsarkivet) til linieskibet, tredækkeren »Fredericus Quartus«, søsat 1699 og oprindeligt kaldt »Store Christianus Quintus«; var ikke blot datidens største danske orlogsskib, men vist nok verdens største. - Bygget af anonym modelbygger i København; givet af Ansagers legat, Sparekassen og Andelskassen i Åstrup sogn, m. fl. - Oph. 13/10 1957³⁵).

*) findes omfattet: Poul Christensen Sjøbooy

KIRKESKIBSPROCESSIONER.

Når kirkeskibet er blevet ophængt eller når det er blevet istandsat og skal genophænges, har man mange steder i landet ført det højtideligt til kirke i optog med faner, musik osv. Sådanne kirkeskibs-

processioner, der er noget ganske enestående i den kristne verden — de svarer ikke til de katolske optog med kirkeskibe —, kendes fra ca. 50 forskellige steder i Danmark, især fra øerne. Fra Jylland er der kun få vidnesbyrd herom, og alle fra nyere tid. Det ældste er vist fra Ribe: da fregatten »Marie« 1936 blev givet til domkirken, blev den ført fra den gamle processionsgang i optog over til kirken, hvor stiftsprovsten læste skibspapirerne op og holdt en andagt³⁶).

Kildehenvisninger: 1) Sydvestjylland 21/8 1948; Vestkysten 29/8 1948. 2) Fra Ribe amt 1947, 583; Johs. E. Tang Kristensen m. fl.: Historisk Vejviser over Egnen mellem Esbjerg, Varde, Ribe og Gørding (1945), 51. 3) boghandler K. Brinch-Fischer, Esbjerg; pastor S. Birke, Esbjerg; Vendsyssel Tidende 14/6 1947. 4) spr. P. Gamrath, Farup; B. Cl. Jensen, Ribe. 5) spr. J. Urup Mikkelsen, Jernved. 6) spr. Johs. Brus, Grene. 7) spr. Erik H. Knudsen, Grindsted; lærer Nielsen, Grindsted. 8) spr. Aug. Thomsen, Guldager. 9) spr. Kr. Kold Jensen, Henne. 10) spr. C. A. Hansen; maskinm. D. A. Jensen, Hovedgård, der restaurerede begge skibene 1952 og 1954; Aarhus Stiftstid. 25/10 1952; Sydvestjylland 31/12 1952. 11) spr. K. Nielsen Bonde, Holsted. 12) snedkerm. N. Thomsen, Esbjerg; spr. Bent Noack, Alslev; H. P. H. Novrup i Fra Ribe amt IV (1915-18), 504. 13) J. Møller Kristensen, Hunderup skole. 14) spr. Alfr. Pedersen, Janderup; snedkerm. N. Thomsen, Esbjerg; Fra Ribe amt III (1911-14), 38. 15) spr. Thøger Gregersen, Jerne. 16) spr. J. Urup Mikkelsen, Jernved. 17) modelbygger P. Christensen, Kastrup. 18) lærer G. Guldvang, Lønne. 19) spr. Gudm. Kelstrup, Malt; J. Witt-Hansen: En Kirke fra Valdemarstiden (1944), 33 ff. 20) spr. E. Salling, Manø; arkivar P. K. Hofmansen, Kbhvn.; frk Johanne Nielsen, Bramminge. 21) spr. C. A. Hansen, Ho. 22) skibstømrer Knud I. Christensen, Ribe; kapt. P. A. Pedersen, Nordby; fabrikant N. M. Kromann, Esbjerg; sammes Fanøs Historie II (1934), 419 ff., 449, 453; Dansk Folkemindesamling 1906/46, top. 2641; Andreas Olsen 1897. 23) spr. K. E. Jensen, Øse. 24) pastor Pedersen, Nr. Nebel. 25) spr. C. A. Hansen, Ho; N. S. Nielsen i Fra Ribe amt IV (1915-18), 321. 26) spr. Holger Bennike, Lunde. 27) skibstømrer Knud I. Christensen, Ribe; B. Cl. Jensen,

Ribe. ²⁸⁾ B. Cl. Jensen, Ribe; N. M. Kromann: Fanøs Historie II (1934), 333 f., 482 ff. ²⁹⁾ skibstømrer Knud I. Christensen, Ribe; N. M. Kromann: Fanøs Historie II (1934), 333 f., 472, 482 ff.; Traps Danmark (4. udg.) VIII, 543; spr. Søren Hedegaard, Sønderho; kirkens Liber daticus (ca. 1764 ff.); fuldmægtig i Redningsvæsenet G. Honnens de Lichtenberg. ³⁰⁾ lærer A. Bruun, Tjæreborg. ³¹⁾ spr. Kr. Eskildsen, V. Vedsted; B. Cl. Jensen. ³²⁾ spr. Hans Arnbjerg. ³³⁾ spr. K. E. Jensen, Øse. ³⁴⁾ førstelærer P. C. Paaske, Oksbøl. ³⁵⁾ spr. K. Høgsbro Østergaard, Åstrup. ³⁶⁾ skibstømrer Knud I. Christensen, Ribe.
